

نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر و نقش کتابخانه در تأمین آن نیازها

سارا برزگر

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی (واحد تنکابن)

بنفشه داداشی

دانشجوی کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی دانشگاه خوارزمی تهران

سیدعابدین حسینی آهنگری*

عضو هیأت علمی دانشکده علوم پزشکی آبادان و دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه پیام نور مشهد

تاریخ پذیرش: ۹۲/۲/۲۰

تاریخ دریافت: ۹۱/۹/۱۶

چکیده

هدف: هدف اصلی این پژوهش نیازسنجی اطلاعات مورد نیاز دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر و نقش کتابخانه در تأمین آن نیازها است.

روش: روش تحقیق پیمایشی تحلیلی است. جامعه پژوهش شامل دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر است. تجزیه و تحلیل آماری بر روی ۳۵۷ پرسشنامه‌ای پاسخ داده شده انجام گرفت. اطلاعات بدست آمده با استفاده از روش آماری توصیفی و تحلیلی و با به کارگیری نرم‌افزار-اس.پی.اس. اس. صورت گرفته است.

یافته‌ها: تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که مهمترین هدف از جستجوی اطلاعات و دلیل کسب اطلاعات دانشجویان به ترتیب، مؤلفه انجام پروژه‌های درسی با میانگین رتبه (۵/۱۱) و اطلاعات کمکی و تخصصی مرتبط با کتب درسی با میانگین رتبه (۳/۳۶) است. از بین منابع رسمی کسب اطلاعات به ترتیب: متون پایه استاندارد (کتاب‌ها و منابع مرجع تخصصی)، مجلات علمی- تخصصی، پایان‌نامه‌ها و گزارش‌های تحقیقاتی، مهمترین منابع جهت تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان به حساب می‌آیند. از طرفی استفاده از اینترنت و موتورهای جستجوی عمومی به عنوان منابع الکترونیکی، با میانگین رتبه (۳/۰۲) برای تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان بیشترین اهمیت را دارا است. در پایان، نتایج پژوهش مورد تحلیل و ارزیابی قرار گرفته و پیشنهادهایی نیز ارائه شده است.

* نویسنده رابط: hoseini.abed@gmail.com

st.works22@yahoo.com

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش نشان می‌دهد، نقش کتابخانه‌های دانشگاه در تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه آزاد واحد قائم‌شهر در حد متوسط، است و دانشجویان به منظور تأمین نیازهای اطلاعاتی خود از سایر کتابخانه‌ها و کتابخانه‌های شخصی نیز استفاده می‌کنند.

کلیدواژه‌ها: دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر، کتابخانه‌های دانشگاهی، نیازسنجی اطلاعاتی

مقدمه

در دوران رقابت طلب کنونی، اطلاعات ششمین و مهم‌ترین منبع بعد از منابع پنجگانه سنتی، یعنی انسان، ماشین، پول، ماده، و زمان تلقی می‌شود (جیل^۱، ۱۳۸۲). اطلاعات عامل اصلی توسعه اقتصادی، اجتماعی، صنعتی و حتی فرهنگی کشورها به حساب می‌آید و حتی برخی از صاحب‌نظران اطلاعات را در ردیف عوامل تولید و مواد انرژی‌زا می‌دانند (آذرنگ، ۱۳۸۶). امروزه اطلاعات از مهم‌ترین ابزارها برای انجام هر نوع فعالیتی است و در واقع برای انجام هر کاری باید ابتدا اطلاعات مورد نیاز و مرتبط با آن به درستی شناسایی و گردآوری، و بعد مراحل اجرایی کار آغاز شود. از طرفی در عصر حاضر با افزایش روزافزون حجم اطلاعات و تخصصی‌تر شدن علوم، دیگر هیچ کتابخانه‌ای توان فراهم‌آوری همه تولیدات علمی در حوزه تخصصی خود را ندارد و این امر به نوبه خود باعث می‌شود تا مدیران کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، برای تهیه و تأمین منابع اطلاعاتی مورد نیاز جامعه استفاده‌کننده، به صورت گزینشی عمل کنند. بنابراین، در جامعه‌ای که همه چیز حول محور اطلاعات می‌گردد و همه در صدد دسترسی سریع و آسان به اطلاعات هستند و نیازهای اطلاعاتی متخصصان روز به روز بیشتر، تخصصی‌تر، پیچیده‌تر و متنوع‌تر می‌شود ضروری است که نیازهای اطلاعاتی هر فرد یا جامعه به درستی شناسایی و برای تأمین آنها به دقت برنامه‌ریزی شود تا از اتلاف وقت، هدررفتن هزینه و انباشت اطلاعات نامرتب جلوگیری شود. یکی از وظایف مهم متخصصان حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، بررسی و شناسایی نیازهای اطلاعاتی و یا به عبارتی نیازسنجی اطلاعاتی استفاده‌کنندگان می‌باشد و می‌توان گفت که نخستین اصل در فرایند اطلاع‌رسانی، نیازسنجی اطلاعاتی و شناسایی دقیق نیازهای اطلاعاتی کاربران است (اژدر، ۱۳۸۷).

دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر یکی از بزرگترین و ممتازترین دانشگاه‌ها در سطح منطقه می‌باشد که بیشترین تعداد جذب دانشجو را در بین واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان مازندران دارد، چنین دانشگاهی باید نیازهای اطلاعاتی دانشجویان خود را شناسایی کرده و پیش از هر چیز روشن شود که مهمترین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان چیست، خصوصیات اطلاعاتی (توزیع موضوعی، شکل فیزیکی مدارک، نوع انتشار و...) مورد نیاز آنها چگونه است و مشکلات عمده آنها در دسترسی به اطلاعات چیست تا مدیران کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی دانشگاه بتوانند با تعیین اولویت‌ها، منابع و خدمات اطلاعاتی مورد نیاز استفاده‌کنندگان خود را شناسایی و برای تهیه و ارائه منابع و خدمات مورد نیاز آنها و رفع مشکلات احتمالی موجود در دسترسی آنان به اطلاعات مورد نیاز، برنامه‌ریزی نمایند، تا در نهایت دانشگاه بتواند در مسیر دستیابی به اهداف خود به نحو مؤثرتر پیش رود. پژوهش حاضر بر آن است تا با بررسی و شناخت نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر، مسئولان و کتابداران آن دانشگاه را با نیازهای اطلاعاتی دانشجویان آشنا کرده و نقش کتابخانه را در تأمین این نیازها روشن سازد.

شناخت نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر، می‌تواند مدیران کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی این دانشگاه را در برنامه‌ریزی‌های آینده در جهت تأمین منابع مورد نیاز و ارائه خدمات مؤثرتر یاری دهد و با تصمیم‌گیری‌های درست از صرف بودجه‌های غیرضروری بکاهند و به تغییر نحوه ارائه اطلاعات و اصلاح خدمات اقدام نموده و از مشکلات احتمالی موجود در مسیر استفاده دانشجویان از اطلاعات مورد نیازشان بکاهند. در نهایت، کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی دانشگاه می‌توانند با تهیه اطلاعات مناسب و مورد نیاز، راه‌گشای دانشجویان برای انجام تحقیقات علمی بیشتر و پیشبرد اهداف آموزشی باشند.

¹.Jill

¹-Likert scale

پرسش‌های پژوهش

۱. دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر با چه اهداف و دلایلی به جستجوی اطلاعات می‌پردازند؟
۲. مراکز اصلی تهیه و تأمین اطلاعات مورد نیاز دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر کدامند؟
۳. مهمترین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر چیست؟
۴. وجود کدامیک از منابع الکترونیکی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر برای تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان بیشترین اهمیت را دارد؟
۵. مهمترین مشکلات دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر در دسترسی به اطلاعات مورد نیاز چیست؟
۶. به طور کلی کتابخانه‌های دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر تا چه حدی توانسته‌اند در تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان مؤثر باشند؟

فرضیه پژوهش

منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه‌های دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر قادر به تأمین نیمی از نیازهای اطلاعاتی دانشجویان است.

پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهش‌های مختلفی در داخل کشور در زمینه مورد بحث توسط پژوهشگرانی مانند رضانی (۱۳۷۵)، طلاچی (۱۳۷۶)، صفری راد (۱۳۷۹)، عبدالله عموقین (۱۳۸۰)، قاسمی (۱۳۸۲)، خاکپور (۱۳۸۳)، یاری زنگنه (۱۳۸۴)، گونه فراهانی (۱۳۸۶)، کشمیری (۱۳۸۶)، بشیری (۱۳۸۶)، مرادی مقدم (۱۳۸۲) و بدری آذرین (۱۳۹۱)، انجام گرفته است. می‌توان گفت نخستین تحقیق در ایران در این زمینه، در سال ۱۳۵۴ از سوی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تهران صورت گرفت. اطلاعات مورد نیاز این بررسی از طریق پرسشنامه جمع‌آوری گردید. نتایج تحقیق نشان داد که نیاز به مدارک و منابع، برای آماده کردن مطالب درسی وجود دارد و در میان منابع مختلف، کتاب از همه بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرد. پاسخگویان در جستجوی خود بیشتر از برگه‌دان استفاده می‌کردند و کتابداران نقش چندان مهمی در برقراری ارتباط میان منابع اطلاعاتی و استفاده‌کنندگان ایفا نمی‌کردند (واعظی و نورافروز، ۱۳۸۷).

قاسمی (۱۳۸۲) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی رفتار اطلاع‌یابی پزشکان مسجدهای سلیمان» نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی پزشکان مسجدهای سلیمان را در دسترسی به اطلاعات روزآمد مورد بررسی قرارداد. نتایج وی حاکی از آن بود که پزشکان مسجدهای سلیمان برای همگامی با پیشرفت‌های تازه پزشکی، ابتدا از مجلات پزشکی (با میانگین ۲/۴۱) و سپس از کتاب‌ها و تک‌نگاشت‌ها (با میانگین ۲/۰۸) استفاده می‌کردند. ۷۷/۱ درصد از پاسخ‌گویان، نبود شبکه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی را مهم‌ترین مشکل غیرفردی خود برای همگامی با پیشرفت‌های تازه پزشکی و ۷۴/۲ درصد از آنها کمبود وقت را مهم‌ترین مشکل فردی مطرح کرده بودند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که ۶۸/۲ درصد از پزشکان با پایگاه کتاب‌شناختی مدلاین آشنایی داشتند.

یاری زنگنه (۱۳۸۴) در تحقیقی با عنوان «بررسی نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیأت علمی دانشگاه خلیج فارس» انجام داده است. یافته‌های تحقیق وی نشان داد که بیشترین انگیزه اعضای هیأت علمی از جستجو و کسب اطلاعات، دستیابی به اطلاعات تخصصی و تدریس بود. مهم‌ترین منابع رسمی اطلاعاتی اعضای هیأت علمی در جستجوی اطلاعات، کتاب و مجلات غیرفارسی بود. علاوه بر این، آنها ارتباط با متخصصین داخل و خارج از کشور و حضور در گردهمایی‌های داخلی را به عنوان منابع غیررسمی ذکر کرده بودند. آنان همچنین، مهم‌ترین روش جستجو و دستیابی به اطلاعات را استفاده از برگه‌دان کتابخانه و مشورت

با همکاران ذکر کرده بودند. مهم‌ترین مشکلات اعضای هیأت علمی، فقدان منابع اطلاعاتی مورد نیاز در کتابخانه، عدم آگاهی از وجود منابع و کمبود وقت ذکر شده بود.

بشیری (۱۳۸۶) در تحقیقی با عنوان «بررسی نیازهای اطلاعاتی هیأت علمی سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی» انجام داد. یافته‌های این تحقیق نشان داد که مهم‌ترین عامل و انگیزه استفاده از اطلاعات، پژوهش و مطالعه بوده و پس از آن انجام پروژه‌های تحقیقاتی و روزآمدسازی اطلاعات قرار داشت. در میان انواع اطلاعات مورد استفاده، به ترتیب اطلاعات تمام متن، چکیده مقالات و اطلاعات آماری بیشترین کاربرد را داشته و از لحاظ زبان نیز منابع به زبان انگلیسی بیشتر مورد استفاده قرار گرفته بودند. در مجموع مهم‌ترین منابع اطلاعاتی مورد استفاده به لحاظ شکل منبع به ترتیب اولویت عبارت بودند از: مجلات تخصصی، اینترنت، کتاب، گزارش طرح‌های تحقیقاتی، پایان‌نامه‌ها، پایگاه‌های اطلاعاتی، اسناد، کاتالوگ‌ها و بروشورها، پروانه‌های ثبت اختراع، روزنامه‌ها، و در نهایت مواد سمعی و بصری.

در خارج از کشور نیز پژوهش‌های مختلفی توسط پژوهشگرانی مانند (Francis, 2005)، (Kapurir & Bandy, 2006)، (Grefsheim & Rankin, 2007)، (Adasu & Chang, 2008) و (Rufaro & Dik, 2009) در این خصوص انجام شده است. به عنوان مثال یک نمونه از پژوهش‌های انجام گرفته در این زمینه در خارج از کشور مربوط به فرانسیس می باشد که در سال ۲۰۰۵ پژوهشی با عنوان «بررسی نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی متخصصان علوم اجتماعی دانشگاه سنت آگوستین» انجام داد. نتایج این تحقیق نشان داد که کتاب مهم‌ترین منبع برای تدریس و مجلات تخصصی مهم‌ترین منبع اطلاعاتی برای تحقیق محسوب می‌شوند. همچنین روش دستیابی الکترونیکی (دسترسی به منابع الکترونیکی) بیشتر از روش دستی (دسترسی به منابع چاپی) مورد استفاده قرار می‌گیرد. عدم دسترسی به متن کامل مقالات مندرج در مجلات تخصصی و کمبود منابع اطلاعاتی در کتابخانه این دانشگاه، به عنوان مهم‌ترین مشکلات در تأمین نیازهای اطلاعاتی متخصصان ذکر شده است (Francis, 2005).

چانگ (Chang, 2007) نیز در تحقیق خود با عنوان «نیازسنجی اطلاعاتی معلمان علوم اجتماعی در تایوان» به این نتیجه رسید که مهم‌ترین اطلاعات مورد نیاز معلمان علوم اجتماعی در تایوان عبارتند از اطلاعاتی در مورد جشن‌ها، اعیاد و تعطیلات، جغرافیا و تاریخ محلی، محیط‌های اجتماعی، لهجه‌های محلی، معماری‌های باستانی و معبد‌ها در تایوان، و صنایع دستی سنتی. آنها اطلاعات مورد نیاز خود را علاوه بر کتاب‌های درسی، از کتاب‌های مرتبط (۷۵ درصد)، منابع اینترنتی (۵۱ درصد)، کتاب‌های راهنمای معلمان (۴۹ درصد) و جزوات (۳۲ درصد) به دست می‌آوردند.

با مروری کلی بر پژوهش‌هایی که در داخل کشور صورت گرفته می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که با وجود تغییرات زیاد در فناوری‌های اطلاعاتی، الگوهای گردآوری اطلاعات در اکثر مراکز اطلاع‌رسانی در سطح کشور هنوز دستخوش تغییرات نشده است. از یک طرف برخی منابع اطلاعاتی موجود در این مراکز قدیمی بوده و از طرفی دیگر اطلاع‌رسانی به‌روز در ارتباط با منابع جدید به کاربران نمی‌شود. در خارج از کشور تحقیقات انجام شده در زمینه نیازهای اطلاعاتی تا ۱۹۸۵ نشان می‌دهد که این پژوهش‌ها عمدتاً روی علوم و فناوری متمرکز بوده است و در سالهای اخیر بررسی نیازهای اطلاعاتی بیشتر در ارتباط با رشته‌های تخصصی انجام می‌گیرد. بررسی کلی تحقیقات انجام شده در خارج از کشور تأکید بر این نکته دارند که نخستین گام برای رفع مشکلات اطلاعاتی دانشمندان، محققان و کاربران، درک و تحلیل نیازهای اطلاعاتی آنهاست. به عبارتی ابتدا بایستی نیازهای اطلاعاتی واقعی آنها را شناخت، تا بتوان در راستای تأمین آن نیازها برنامه‌ریزی کرد. مواردی مانند توجه به نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان، کافی بودن منابع موجود و خدمات، و لزوم بررسی نیازهای استفاده‌کنندگان در اکثر این تحقیقات انجام شده تأکید شده است. این پژوهش نیز در راستای تکمیل پژوهش‌های مشابه انجام شده، به دنبال شناخت مهم‌ترین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر و نقش کتابخانه‌های این دانشگاه در تأمین این نیازهاست.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش پیمایشی تحلیلی و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه است. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر است که در حال حاضر در این دانشگاه مشغول به تحصیل می‌باشند. از بین سه دانشکده و در مجموع حدود ۵۶۰۰ دانشجو در مقطع تحصیلی کارشناسی تعداد ۳۵۷ دانشجو بر اساس نمونه‌گیری از روی اندازه جامعه کرجسی و مورگان به عنوان نمونه‌نهایی انتخاب شدند و کار توزیع پرسشنامه در سطح دانشگاه که شامل سه دانشکده فنی، کشاورزی و علوم انسانی بوده آغاز شد (جدول ۱). تعداد نمونه‌ها برای هر یک از دانشکده‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، از طریق نسبت نمونه به جامعه کل به دست آمده است. در هر یک از سه دانشکده انتخاب‌شده، در مجموع تعداد ۳۵۷ پرسشنامه، بین دانشجویان توزیع گردید. همانگونه که در جدول ۱، مشاهده می‌شود توزیع فراوانی پرسشنامه‌ها در هر یک از دانشکده‌ها به تفکیک ارائه شده است. پرسشنامه در دو بخش سؤالات مربوط به اطلاعات مشخصات فردی و سؤالات مربوط به بررسی نیازهای اطلاعاتی و نقش کتابخانه در تأمین این نیازها طراحی شد. بخش دوم در چند قسمت سؤالات مربوط به انگیزه و هدف جستجوی اطلاعات، دلایل اصلی از کسب اطلاعات، میزان استفاده از کتابخانه‌های دانشگاه، نوع اطلاعات مورد نیاز، نوع منابع اطلاعاتی مورد استفاده، میزان تأمین نیازهای اطلاعاتی توسط کتابخانه و مشکلات موجود در عدم دسترسی آسان به اطلاعات است که مقیاسی از نوع مقیاس پنج فاصله‌ای لیکرت ۱ (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) برای سنجش پاسخ‌ها ارائه شده است. علت استفاده از مقیاس ترتیبی این بوده است که چنانچه پاسخگویان نتوانند به طور مطلق و به شکل بلی و خیر در مورد سؤالات اظهار نظر کنند، بتوانند یکی از پاسخ‌های ترتیبی را انتخاب کنند.

جدول ۱. توزیع فراوانی دانشجویان دانشگاه به تفکیک دانشکده

دانشکده	تعداد دانشجو	تعداد پرسشنامه‌های توزیع شده	درصد پرسشنامه‌ها به تفکیک دانشکده
دانشکده کشاورزی	۱۱۰۰	۷۱	۰/۲۰
دانشکده فنی و پایه	۲۰۰۰	۱۲۵	۰/۳۵
دانشکده علوم انسانی	۲۵۰۰	۱۶۱	۰/۴۵
مجموع	۵۶۰۰	۳۵۷	۰/۱۰۰

جهت سنجش روایی ابزار اندازه‌گیری، پس از طراحی پرسشنامه، پرسشنامه در اختیار چند تن از اعضای هیأت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی قرار گرفت تا سؤالات پرسشنامه از لحاظ محتوایی و صوری مورد بررسی قرار گیرند. پیشنهادها و نظرات این متخصصان، در تدوین پرسشنامه نهایی مدنظر قرار گرفت. همچنین به منظور بررسی میزان پایایی ابزار اندازه‌گیری، تعداد ۳۰ پرسشنامه بین ۳۰ نفر از جامعه اصلی مورد پژوهش توزیع گردید. برای اندازه‌گیری پایایی پرسشنامه مورد استفاده در پژوهش حاضر از روش محاسبه ضریب پایایی آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS محاسبه شد که در نتیجه عدد ۰/۸۹ به دست آمد که پایایی مطلوبی را نشان می‌دهد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS صورت گرفت. به منظور بیان خصوصیات جمعیت‌شناسی پاسخ‌دهندگان از آمار توصیفی مانند: جدول توزیع فراوانی، درصد و میانگین و غیره، و برای پی‌بردن به پاسخ‌های جامعه مورد بررسی در رابطه با نیازهای اطلاعاتی آنها (نظیر: هدف و انگیزه جستجوی اطلاعات، دلایل کسب اطلاعات، نحوه دستیابی و کسب اطلاعات، آگاهی از مجراهای مختلف کسب اطلاعات، منابع اطلاعاتی و میزان استفاده از آنها، مشکلات موجود در عدم دسترسی آسان به اطلاعات) و سنجش نقش کتابخانه در تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر نیز از آزمون‌های آمار تحلیلی مانند فریدمن و کای اسکویرا استفاده شد.

¹ -Likert scale

تحلیل نتایج

۱- دانشجویان دانشگاه آزاد واحد قائم‌شهر با چه اهداف و دلایلی به جستجوی اطلاعات می‌پردازند؟

دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر با توجه به رشته تحصیلی، انگیزه و مقطع تحصیلی احتمالاً با اهداف و دلایل متفاوتی به جستجوی اطلاعات می‌پردازند. با استفاده از یک طیف ۵ سطحی در سؤالی از پاسخ‌دهندگان خواسته شد که هدف و انگیزه خود از جستجوی اطلاعات را مشخص نمایند؛ منظور از این پرسش بررسی دلایل و اهداف جستجوی اطلاعات توسط دانشجویان دانشگاه در استفاده از منابع اطلاعاتی مورد نیازشان می‌باشد. مهمترین اهداف یا دلایل پاسخگویان از جستجوی اطلاعات در قالب جدول (۲)، با توجه به آزمون فریدمن دسته‌بندی شده‌اند.

جدول (۲). هدف و انگیزه جستجوی اطلاعات توسط دانشجویان

میانگین رتبه	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		هدف و انگیزه از جستجوی اطلاعات
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۳/۱۹	۳۹/۵	۱۴۱	۱۷/۶	۶۳	۲۲/۴	۸۰	۱۲/۹	۴۶	۷/۶	۲۷	شرکت در همایش‌های مرتبط با حوزه درسی
۳/۹۶	۲۸/۹	۱۰۳	۱۶/۵	۵۹	۱۵/۷	۵۶	۳۱/۱	۱۱۱	۲۸/۸	۱۰۳	انجام پروژه‌های درسی
۳/۴۸	۲۵/۵	۹۱	۳۹/۲	۱۴۰	۱۷/۱	۶۱	۱۵/۱	۵۴	۳/۱	۱۱	شرکت در دوره‌های آموزشی مرتبط با حوزه تحصیلی
۳/۰۷	۳۶/۴	۱۳۰	۳۳/۱	۱۱۸	۱۴	۵۰	۱۴/۶	۵۲	۲	۷	انتشار آثار علمی
۴/۴۲	۱۳/۲	۴۷	۳۳/۱	۱۱۸	۱۷/۴	۶۲	۳۰	۱۰۷	۶/۴	۲۳	روزآمد کردن اطلاعات تخصصی مرتبط با رشته تحصیلی
۴/۷۸	۲۱	۷۵	۱۱/۵	۴۱	۱۷/۶	۶۳	۲۶/۶	۹۵	۲۳/۲	۸۳	افزایش معلومات عمومی
۵/۱۱	۱۲	۴۳	۱۲/۶	۴۵	۲۱/۶	۷۷	۲۸/۹	۱۰۳	۲۴/۹	۸۹	انجام پروژه‌های درسی
					۳۵۷						تعداد
					۳۷۱/۲۲						مقدار آزمون
					۰/۰۰۰						سطح معناداری

همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد، مقدار آزمون برابر با (۳۷۱/۲۲) و سطح معناداری این آزمون برابر با (۰/۰۰۰) است. از این رو، نتیجه می‌گیریم که تفاوت معناداری بین میانگین مؤلفه‌های فوق وجود دارد و مؤلفه انجام پروژه‌های درسی با میانگین رتبه (۵/۱۱) نسبت به دیگر مؤلفه‌ها در اولویت اهداف و انگیزه دانشجویان در مراجعه به کتابخانه قرار دارد.

۲- مراکز اصلی تهیه و تأمین اطلاعات مورد نیاز دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر کدامند؟

به منظور بررسی میزان استفاده از انواع مجراهای کسب اطلاعات که در جهت تأمین نیازهای اطلاعاتی خود از آنها بهره می‌گیرند، سؤالی در مورد میزان استفاده آنها از مجموعه‌های مختلف با استفاده از یک طیف ۵ سطحی مورد سنجش قرار گرفت. نتایج به دست آمده در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول (۳). میزان استفاده دانشجویان از مجراهای رسمی کسب اطلاعات

میانگین رتبه	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		مجرای رسمی کسب اطلاعات
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۴/۳۴	۱۱/۸	۴۲	۱۲/۳	۴۴	۳۱/۹	۱۱۴	۳۰/۸	۱۱۰	۱۳/۲	۴۷	کتابخانه دانشکده
۲/۷۶	۳۹/۵	۱۴۱	۳۱/۱	۱۱۱	۱۸/۵	۶۶	۷/۶	۲۷	۳/۴	۱۲	کتابخانه مرکزی دانشگاه
۳/۱۷	۳۹/۲	۱۴۰	۲۱/۰	۷۵	۲۶/۶	۹۵	۶/۲	۲۲	۷/۰	۲۵	بایگانی‌ها و آرشیوهای وابسته به دانشگاه
۲/۸۰	۴۶/۲	۱۶۵	۲۳/۵	۸۴	۱۴/۶	۵۲	۱۳/۷	۴۹	۲/۰	۷	کتابخانه‌های سایر دانشکده‌ها
۴/۳۹	۱۲/۶	۴۵	۱۶/۰	۵۷	۱۹/۶	۷۰	۳۷/۸	۱۳۵	۱۴/۰	۵۰	مجموعه‌های شخصی خود
۳/۵۴	۳۱/۷	۱۱۳	۱۷/۴	۶۲	۲۲/۷	۸۱	۲۲/۱	۷۹	۶/۲	۲۲	کتابخانه‌های عمومی (کتابخانه‌های خارج از دانشگاه)
					۳۵۷						تعداد
					۳۵۹/۲۹						مقدار آزمون
					۰/۰۰۰						سطح معناداری

همانطور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، مقدار آزمون برابر با (۳۵۹/۲۹) و سطح معناداری این آزمون برابر با (۰/۰۰۰) می‌باشد از این رو، نتیجه می‌گیریم که تفاوت معناداری بین میانگین مؤلفه‌های فوق وجود دارد و مؤلفه مجموعه‌های شخصی خود با میانگین رتبه (۴/۳۹) نسبت به دیگر مؤلفه‌ها در اولویت برای دسترسی به اطلاعات مورد نیاز دانشجویان از کتابخانه‌های مختلف می‌باشد.

۳- مهمترین منابع تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه آزاد قائم‌شهر چیست؟

جهت سنجش نیازهای اطلاعاتی دانشجویان از منابع مختلف، با استفاده از یک طیف ۵ سطحی در سؤالی از آنان خواسته شد تا میزان نیازهای اطلاعاتی خود را از هر یک از منابع مطرح شده مشخص نمایند. نتایج بدست آمده در جدول ۴، نشان داده شده است.

جدول (۴). میزان نیازهای اطلاعاتی دانشجویان از منابع مختلف

میانگین رتبه	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		نیازهای اطلاعاتی
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹/۰۵	۹/۰	۳۲	۷/۶	۲۷	۲۷/۵	۹۸	۳۳/۱	۱۱۸	۲۳/۰	۸۲	متون پایه استاندارد (کتاب‌ها و منابع مرجع تخصصی)
۸/۶۰	۴/۸	۱۷	۱۱/۲	۴۰	۳۵/۰	۱۲۵	۳۲/۵	۱۱۶	۱۶/۵	۵۹	مجلات علمی تخصصی داخلی
۶/۱۵	۱۰/۶	۳۸	۳۶/۱	۱۲۹	۳۲/۸	۱۱۷	۱۳/۴	۴۸	۷/۰	۲۵	مجلات علمی تخصصی خارجی
۶/۵۸	۱۸/۸	۶۷	۱۷/۶	۶۳	۳۷/۵	۱۳۴	۲۱/۸	۷۸	۴/۲	۱۵	مجلات حاوی مقالات نقد و بررسی
۶/۸۵	۱۴/۸	۵۳	۱۶/۸	۶۰	۳۸/۹	۱۳۹	۱۸/۲	۶۵	۱۱/۲	۴۰	چکیده نامه‌ها
۶/۸۶	۱۲/۹	۴۶	۱۷/۹	۶۴	۳۸/۴	۱۳۷	۲۴/۶	۸۸	۶/۲	۲۲	نماینه نامه‌ها
۶/۰۳	۱۱/۵	۴۱	۳۶/۷	۱۳۱	۳۲/۸	۱۱۷	۱۶/۸	۶۰	۲/۲	۸	منابع جغرافیایی مانند نقشه‌ها و اطلس‌ها
۶/۹۴	۱۳/۲	۴۷	۱۶/۸	۶۰	۴۲/۳	۱۵۱	۲۳/۵	۸۴	۴/۲	۱۵	فهرست‌های ناشران و کتابفروشان
۷/۷۵	۹/۵	۳۴	۱۸/۵	۶۶	۳۱/۷	۱۱۳	۲۷/۵	۹۸	۱۲/۹	۴۶	پایان نامه‌ها
۷/۶۱	۱۴/۳	۵۱	۱۹/۶	۷۰	۳۰/۷	۷۴	۳۰/۳	۱۰۸	۱۵/۱	۵۴	گزارش‌های تحقیقاتی
۶/۵۷	۱۴/۳	۵۱	۲۷/۷	۹۹	۳۱/۹	۱۱۴	۱۷/۹	۶۴	۸/۱	۲۹	استانداردهای تخصصی
۶/۵۰	۲۴/۹	۸۹	۱۷/۴	۶۲	۲۵/۵	۹۱	۱۹/۹	۷۱	۱۲/۳	۴۴	پرونده‌های ثبت اختراعات و اکتشافات
۵/۵۲	۲۶/۶	۹۵	۲۶/۱	۹۳	۲۸/۰	۱۰۰	۱۱/۸	۴۲	۷/۶	۲۷	مجموعه همایش‌های داخلی و خارج کشور
تعداد											۳۵۷
مقدار آزمون											۳۴۷/۱۸
سطح معناداری											۰/۰۰۰

همان طور که جدول ۴ با توجه به آزمون فریدمن نشان می‌دهد، مقدار آزمون برابر با (۳۴۷/۱۸) و سطح معناداری این آزمون برابر با (۰/۰۰۰) می‌باشد، از این رو، نتیجه می‌گیریم که تفاوت معناداری بین میانگین مؤلفه‌های فوق وجود دارد و به ترتیب مؤلفه متون پایه استاندارد (کتاب‌ها و منابع مرجع تخصصی) با میانگین رتبه (۹/۰۵) و مجلات علمی تخصصی داخلی با میانگین رتبه (۸/۶۰)، نسبت به دیگر مؤلفه‌ها در اولویت نیازهای اطلاعاتی دانشجویان از منابع مختلف می‌باشند.

۴- وجود کدامیک از منابع الکترونیکی در دانشگاه برای تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان بیشترین اهمیت را

دارد؟

منابع الکترونیکی می‌توانند پاسخگوی بخش بزرگی از نیازهای اطلاعاتی محققان و دانشجویان باشند. میزان اهمیت استفاده از هر یک از منابع اطلاعاتی الکترونیکی با استفاده از یک طیف ۵ فاصله‌ای مورد سنجش قرار گرفت. نتایج به‌دست آمده در جدول ۵، نشان داده شده است.

جدول (۵). منابع الکترونیکی کسب اطلاعات

میانگین رتبه	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		منابع الکترونیکی اطلاعاتی
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۳/۰۲	۹/۲	۳۳	۸/۴	۳۰	۱۲/۹	۴۶	۱۶/۲	۵۸	۵۳/۲	۱۹۰	اینترنت و موتورهای جستجوی عمومی
۲/۲۰	۱۰/۴	۳۷	۱۸/۸	۶۷	۲۶/۳	۹۴	۲۲/۷	۸۱	۲۱/۸	۷۸	دیسک‌های نوری (پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی (Offline غیرپیوسته)
۲/۳۴	۱۲/۰	۴۳	۲۰/۲	۷۲	۲۲/۱	۷۹	۱۳/۲	۴۷	۳۲/۵	۱۱۶	پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی (Online پیوسته)
۲/۴۴	۷/۳	۲۶	۱۴/۸	۵۳	۲۳/۵	۸۴	۲۲/۷	۸۱	۳۱/۷	۱۱۳	مواد دیداری-شنیداری (میکروفیلم، میکروفیش، سی‌دی، دی‌وی‌دی و ...)
					۳۵۷						تعداد
					۱۳۲/۲۲						مقدار آزمون
					۰/۰۰۰						سطح معناداری

همانطور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود مقدار آزمون برابر با (۱۳۲/۲۲) و سطح معناداری این آزمون برابر با (۰/۰۰۰) می‌باشد، از این رو، نتیجه می‌گیریم که تفاوت معناداری بین میانگین مؤلفه‌های فوق وجود دارد و مؤلفه اینترنت و موتورهای جستجوی عمومی با میانگین رتبه (۳/۰۲) نسبت به دیگر مؤلفه‌ها در اولویت اهمیت منابع الکترونیکی دانشگاه برای تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان می‌باشد.

۵- مهمترین مشکلات دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر در دسترسی به اطلاعات مورد نیاز چیست؟

برای شناسایی مشکلاتی که دانشجویان ممکن است در دسترسی به اطلاعات مورد نیاز با آنها مواجه شوند، از آنها خواسته شد تا عمده‌ترین مشکلات خود را در دسترسی به اطلاعات مورد نیاز بیان کنند. نتایج به‌دست آمده از این نظرخواهی در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول (۶). مشکلات دانشجویان در دسترسی به اطلاعات مورد نیاز

میانگین رتبه	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		مشکلات دانشجویان در دسترسی به اطلاعات مورد نیاز
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰/۴۸	۱۱/۵	۴۱	۹/۰	۳۲	۳۸/۱	۱۳۶	۱۹/۹	۷۱	۲۱/۶	۷۷	تعدد مراکز نگهداری منابع اطلاعاتی اعم آرشوها، بایگانی‌ها و... از کتابخانه‌ها،
۱۱/۱۳	۳/۱	۱۱	۱۹/۰	۶۸	۳۰/۰	۱۰۷	۲۵/۵	۹۱	۲۲/۴	۸۰	عدم سازماندهی مناسب مدارک اطلاعاتی و در نتیجه دشوار بودن جستجو و دریافت اطلاعات مورد نیاز
۱۱/۰۱	۹/۲	۳۳	۱۵/۱	۵۴	۳۲/۸	۱۱۷	۲۱/۳	۷۶	۲۱/۶	۷۷	نامناسب بودن فرمت فیزیکی اطلاعات موجود
۱۳/۲۲	۱/۷	۶	۸/۱	۲۹	۲۵/۸	۹۲	۲۹/۴	۱۰۵	۳۵/۰	۱۲۵	عدم اطلاع‌رسانی مناسب به دانشجویان درباره منابع اطلاعاتی موجود
۱۰/۸۱	۴/۵	۱۶	۱۵/۴	۵۵	۳۹/۸	۱۴۲	۱۴/۳	۵۱	۲۶/۱	۹۳	ناکافی بودن مهارت و تخصص کتابداران و متصدیان آرشوهای دانشگاه در ارائه خدمات
۷/۷۶	۲۴/۹	۸۹	۲۹/۴	۱۰۵	۱۶/۸	۶۰	۱۲/۶	۴۵	۱۶/۲	۵۸	عدم آشنایی کافی با ابزارهای جستجوی اطلاعات و روش‌های استفاده از کتابخانه
۸/۱۱	۲۸/۰	۱۰۰	۱۴/۸	۵۳	۳۱/۷	۱۱۳	۱۰/۴	۳۷	۱۵/۱	۵۴	عدم آشنایی کافی با منابع اطلاعاتی تخصصی مرتبط با حوزه تحصیلی
۸/۱۳	۳۷/۸	۱۳۵	۱۰/۱	۳۶	۱۹/۰	۶۸	۱۳/۷	۴۹	۱۹/۳	۶۹	ناکافی بودن مهارت‌های کار با رایانه، اینترنت، بانک‌های اطلاعاتی و ...
۱۰/۵۴	۱۲/۹	۴۶	۱۴/۰	۵۰	۲۶/۱	۹۳	۲۳/۰	۸۲	۲۴/۱	۸۶	مشکلات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری موجود در آرشوها و کتابخانه‌های دانشگاه
۱۲/۴۸	۱۳/۷	۴۹	۱۰/۹	۳۹	۱۴/۶	۵۲	۱۶/۲	۵۸	۴۴/۵	۱۵۹	محدود بودن امکانات برای دریافت اطلاعات از خارج از کشور
۹/۸۳	۱۶/۸	۶۰	۱۱/۵	۴۱	۳۷/۵	۱۳۴	۱۶/۵	۵۹	۷/۶	۶۳	روند کند انتشار نشریات
۱۰/۹۴	۹/۰	۳۲	۱۹/۹	۷۱	۲۱/۳	۷۶	۲۶/۶	۹۵	۲۳/۲	۸۳	عدم تسلط کافی بر زبان‌های خارجی (انگلیسی، عربی، فرانسه، آلمانی، و ...)
۸/۹۷	۱۶/۲	۵۸	۲۵/۲	۹۰	۳۱/۴	۱۱۲	۶/۴	۲۳	۲۰/۷	۷۴	عدم همکاری کتابداران
۱۱/۰۹	۳/۴	۱۲	۱۵/۴	۵۵	۴۰/۳	۱۴۴	۱۹/۹	۷۱	۲۱/۰	۷۵	پراکندگی اطلاعات در منابع گوناگون
۱۱/۵۷	۷/۳	۲۶	۱۰/۹	۳۹	۳۲/۸	۱۱۷	۱۷/۶	۶۳	۳۱/۴	۱۱۲	عدم دستیابی کافی به منابع موجود در کتابخانه به دلیل مقررات و یا ساعات کار کتابخانه‌ها
۱۲/۶۹	۸/۱	۲۹	۸/۱	۲۹	۱۶/۵	۵۹	۳۸/۴	۱۳۷	۲۸/۹	۱۰۳	کهنه بودن منابع اطلاعات موجود در کتابخانه‌ها
۱۱/۰۹	۸/۷	۳۱	۲۱/۳	۷۶	۲۱/۶	۷۷	۱۱/۲	۴۰	۳۷/۳	۱۳۳	عدم دسترسی به اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی مورد نیاز در کتابخانه و دانشگاه
۱۲/۷۴	۹/۸	۳۵	۹/۰	۳۲	۱۶/۸	۶۰	۹/۵	۳۴	۵۴/۹	۱۹۶	فقدان منابع الکترونیکی مانند اینترنت
تعداد											۳۵۷
مقدار آزمون											۷۵۶/۴۶
سطح معناداری											۰/۰۰۰

همانطور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، مقدار آزمون برابر با (۷۵۶/۴۶) و سطح معناداری این آزمون برابر با (۰/۰۰۰) می‌باشد. از این رو، نتیجه می‌گیریم که تفاوت معناداری بین میانگین مؤلفه‌های فوق وجود دارد و مؤلفه‌های عدم اطلاع‌رسانی

مناسب به دانشجویان درباره منابع اطلاعاتی موجود با میانگین رتبه (۱۳/۲۲)، مؤلفه فقدان منابع الکترونیکی مانند اینترنت با میانگین رتبه (۱۲/۷۴)، مؤلفه کهنه‌بودن منابع اطلاعات موجود در کتابخانه‌ها با میانگین رتبه (۱۲/۶۹)، به ترتیب، نسبت به دیگر مؤلفه‌ها در اولویت مشکلات دانشجویان در دسترسی به اطلاعات مورد نیاز است.

آزمون فرضیه پژوهش

در این بخش با استفاده از آزمون آماری کای اسکویر به سنجش فرضیه پژوهش که عبارت است از: منابع کتابخانه قادر به تأمین تقریباً نیمی از نیازهای اطلاعاتی دانشجویان است؛ پرداخته می‌شود. در واقع این فرضیه در پاسخ به این سؤال تحقیق که عبارت است از: به طور کلی کتابخانه‌های دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر تا چه حدی توانسته‌اند در تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان مؤثر باشند، مطرح شده است. نتایج به دست آمده از این پرسش در جدول ۷ ارائه شده است.

جدول (۷). ارزیابی دانشجویان از نقش کتابخانه‌های دانشگاه در تأمین نیازهای اطلاعاتی

مجموع	خیلی زیاد ۵	زیاد ۴	متوسط ۳	کم ۲	خیلی کم ۱	طیف لیکرت
۳۵۷	۱۱	۸۴	۱۶۵	۶۲	۳۵	فراوانی مشاهده شده
	۷۱/۴	۷۱/۴	۷۱/۴	۷۱/۴	۷۱/۴	فراوانی مورد انتظار
	-۶۰/۴	۱۲/۶	۹۳/۶	-۹/۴	-۳۶/۴	اختلاف بین فراوانی‌ها
	۳/۱	۲۳/۵	۴۶/۲	۱۷/۴	۹/۸	درصد
	۱۹۵/۸۱					آزمون کای اسکوئر
	۴					درجه آزادی
	۰/۰۰۰					سطح معناداری

با توجه به نتایج آزمون کای اسکویر، همانطور که در جدول ۷ نشان داده شده است، مقدار آزمون برابر با (۱۹۵/۸۱) و سطح معناداری این آزمون برابر با (۰/۰۰۰) می‌باشد. بنابراین، نتیجه می‌گیریم تفاوت معناداری بین گزینه‌های فوق وجود دارد و انتخاب گزینه متوسط برابر با (۴۶/۲٪) نشان می‌دهد که ارزیابی دانشجویان از نقش کتابخانه‌های دانشگاه در تأمین نیازهای اطلاعاتی‌شان در حد متوسط می‌باشد، از این رو، فرضیه پژوهش تأیید می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به داده‌های حاصل باید اذعان داشت که دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر با توجه به عوامل مختلف با هدف‌های متفاوتی به جستجوی اطلاعات می‌پردازند. مهمترین هدف و انگیزه پاسخگویان از جستجوی اطلاعات؛ مؤلفه‌های انجام پروژه‌های درسی و مؤلفه افزایش معلومات عمومی می‌باشند. در مجموع، جستجوی اطلاعات، با هدف انتشار آثار علمی، به طور نسبی در میان تمامی دانشجویان تا حدودی یکسان است و تفاوت معناداری از این جهت وجود ندارد. یافته‌های این قسمت از پژوهش با نتایج پژوهش‌های رادهمر و تصویری قمصری (۱۳۸۵)، شعبانی (۱۳۸۷)، وود (wood, 1984) و مارتینز و اودون (Martinez and odom, 2005) به نقل از اژدر (۱۳۸۷)، مطابقت دارد. در مورد مجراهای کسب اطلاعات، دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر در بین مقوله‌های مختلف بیشترین میزان استفاده را از "مجموعه شخصی" خود و بعد از آن "مؤلفه کتابخانه دانشکده" بوده است. میزان استفاده دانشجویان از سایر مجموعه‌ها به ترتیب زیر است: کتابخانه‌های عمومی (کتابخانه‌های خارج از دانشگاه)، بایگانی‌ها و آرشیوهای دانشگاه، کتابخانه‌های سایر دانشکده‌ها. از این رو، از آنجایی که یافته‌ها حاکی از آن هستند که از بین مجراهای رسمی کسب اطلاعات، مجموعه شخصی دانشجویان نسبت به موارد دیگر نقش

بیشتری را در کسب اطلاعات داشته است و کتابخانه دانشکده که می‌تواند نقش بارزی در تأمین نیازهای دانشجویان داشته باشد در مرتبه بعد از آن قرار دارد، مجهز کردن آن مطابق با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی (حداقل در سطح دانشگاه‌های کشورهای در حال توسعه) ضرورتی انکارناپذیر است. یافته‌های این قسمت از پژوهش (استفاده دانشجویان از مجراهای کسب اطلاعات) با نتایج به‌دست‌آمده از تحقیقات زیر مطابقت دارد: نورمحمدی (۱۳۷۶)، شعبانی (۱۳۸۷)، رضانی (۱۳۷۵) و گرفشایم و رنکین (Grefsheim, and Rankin, 2007). نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها با توجه به آزمون نشان داد که در بین منابع چاپی ذکرشده به ترتیب، مؤلفه متون پایه استاندارد (کتاب‌ها و منابع مرجع تخصصی)، مجلات علمی تخصصی داخلی با میانگین رتبه (۸/۶۰)، و پایان‌نامه و گزارش‌های تحقیقاتی در الویت‌های بعدی نسبت به دیگر مؤلفه‌ها، جزء مهمترین منابع تأمین نیازهای اطلاعاتی چاپی دانشجویان می‌باشند. یافته‌های تحقیق حاضر در این بخش نتایج به‌دست‌آمده برخی از تحقیقات گذشته همچون؛ قاسمی (۱۳۸۲)، بشیری (۱۳۸۶)، شوها (Shoham, ۱۹۹۸)، گرفشایم و رنکین (Grefsheim, and Rankin, 2007)، تصویری قمصری (۱۳۷۸)، واعظی و نورافروز (۱۳۸۷) و عباد الله عموقین (۱۳۸۰) را تایید می‌نماید.

در مورد ضرورت استفاده از منابع الکترونیکی برای تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان، اینترنت و موتورهای جستجوی عمومی نسبت به دیگر مؤلفه‌ها در اولویت اهمیت منابع الکترونیکی دانشگاه برای تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان می‌باشد. یافته‌های این قسمت از پژوهش نیز با نتایج برخی از تحقیقات انجام‌شده نظیر، تصویری قمصری (۱۳۷۸)، تصویری قمصری (۱۳۸۵)، گونه فراهانی (۱۳۸۶)، مهتا و یانگ (Mehta and young, 1995) و بازوند (۱۳۸۷) و رخس و موحدی (۱۳۸۷) مطابقت دارد.

با توجه به تجزیه و تحلیل داده‌ها مشخص شد که عمده‌ترین مشکلات دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر در دستیابی به اطلاعات مورد نیازشان به ترتیب اولویت عبارتند از: مؤلفه عدم اطلاع‌رسانی مناسب به دانشجویان درباره منابع اطلاعاتی موجود، مؤلفه فقدان منابع الکترونیکی مانند: اینترنت، مؤلفه کهنه‌بودن منابع اطلاعات موجود در کتابخانه‌ها، می‌باشد. این مسأله نشان می‌دهد که مجموعه‌سازی کتابخانه‌های دانشگاه مطابق با مواد و منابع روزآمد نیست و کتابخانه‌ها نتوانسته‌اند مجموعه‌ای خوب و متناسب با نیازهای اطلاعاتی مورد قبول مراجعان فراهم آورند. از دیگر عوامل مؤثر که از نظر پاسخگویان دستیابی آنان را به اطلاعات مورد نظرشان با مشکل مواجه می‌نماید به ترتیب اولویت بدین قرارند؛ محدودبودن امکانات برای دریافت اطلاعات از خارج از کشور، عدم دستیابی کافی به منابع موجود در کتابخانه به دلیل مقررات و یا ساعات کار کتابخانه‌ها، عدم سازماندهی مناسب مدارک اطلاعاتی و در نتیجه دشواربودن جستجو و دریافت اطلاعات مورد نیاز، پراکندگی اطلاعات در منابع گوناگون و نامناسب بودن فرمت فیزیکی اطلاعات موجود. این نتایج با یافته‌های صفری راد (۱۳۷۹)، رضانی (۱۳۷۵) و طلاچی (۱۳۷۶) همخوانی دارد.

فرضیه این پژوهش عبارت است از: «منابع اطلاعاتی کتابخانه‌های دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر قادر به تأمین تقریباً نیمی از نیازهای اطلاعاتی دانشجویان است». اطلاعات بدست‌آمده از آزمون اسپیرمن نشان داد که تنها ۲۶/۶ درصد از پاسخ‌گویان گزینه‌های "زیاد و خیلی زیاد" را انتخاب و ۴۶/۲ درصد از پاسخ‌گویان گزینه متوسط را انتخاب نموده‌اند. در کل در مورد تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه می‌توان گفت که نقش کتابخانه‌های دانشگاه در تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان خود تقریباً متوسط ارزیابی شده است و این دانشجویان به منظور تأمین این نیازها از دیگر کتابخانه‌ها و کتابخانه‌های شخصی خود استفاده می‌کنند. بنابراین فرضیه پژوهش مورد تأیید قرار می‌گیرد.

پیشنهاد‌های برآمده از یافته‌های پژوهش

- گسترش خدمات امانت بین کتابخانه‌ای و تهیه منابع درخواستی آنان در کتابخانه؛
- سازماندهی مناسب مدارک اطلاعاتی در راستای جستجو و دریافت اطلاعات مورد نیاز؛

- ایجاد همکاری و اشتراک منابع اطلاعاتی بین کتابخانه‌های دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر با سایر دانشگاه‌ها و همکاری آنان با مراکز تحقیقاتی غیر وابسته به دانشگاه‌ها؛
- ایجاد زمینه لازم و فراهم آوردن امکان عضویت دانشجویان در مجامع علمی و شرکت در سمینارهای داخلی و خارجی و امکان استفاده از شبکه‌های اطلاع‌رسانی داخلی و خارجی؛
- تخصیص اعتبارات لازم جهت وارد کردن کتب و مجلات تخصصی مورد لزوم؛
- همکاری بیشتر با کتابخانه‌های سایر دانشگاه‌ها، مؤسسات اجرایی و مراکز تحقیقاتی جهت ارائه اطلاعات مورد نیاز به دانشجویان؛
- ایجاد شبکه فعال داخلی در سطح کشور بین مراکز دانشگاهی و تحقیقاتی و اتصال آن به نمایه‌نامه‌ها، چکیده‌نامه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن و نیز اشتراک نشریات تخصصی چاپی و الکترونیکی و سرویس‌دهی به کلیه مراکز تحقیقاتی؛
- برنامه‌ریزی در راستای ارائه اطلاعات مورد نیاز به صورت الکترونیکی؛
- اتخاذ برنامه‌ریزی صحیح و منظم برای مطلع ساختن دانشجویان از منابع جدید دریافتی و به روز آمد کردن منابع کتابخانه‌ها؛
- تجهیز کتابخانه‌های دانشگاه به منابع الکترونیکی مانند اینترنت و موتورهای جستجوی عمومی برای دریافت اطلاعات مورد نیاز؛
- توسعه فیزیکی کتابخانه‌ها و تجهیز آن‌ها متناسب با تعداد دانشجویان و به کارگیری استانداردها در این.

منابع

- آذرننگ، عبدالحسین (۱۳۷۸). "شماره‌ای از اطلاعات و ارتباطات". تهران: نشر کتابدار.
- اژدر، مصطفی (۱۳۸۷). "بررسی نیازهای اطلاعاتی کارشناسان سازمان آب و برق خوزستان". پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- بازوند، علی و شعبانی، احمد (۱۳۸۷). ارزیابی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی دانشگاه لرستان. فصلنامه کتاب. شماره ۷۴. ص. ۱۳-۳۰.
- بشیری، جواد (۱۳۸۶). "بررسی نیازهای اطلاعاتی هیأت علمی سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی". پژوهش و سازندگی و زراعت و باغبانی، شماره ۷۵. ص. ۵۰-۵۸.
- بشیری، جواد (۱۳۸۰). "نیازسنجی اطلاعات". فصلنامه پیام کتابخانه. سال ۱۱. ص ۱۳-۱۹.
- تصویری قمصری، فاطمه (۱۳۷۸). "بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران و چگونگی تاثیر اینترنت بر آن". پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- جیل، نصیب سینگ و دباس، ک. سی. (۱۳۸۲). "جامعه اطلاعات و چالش‌های فراروی آن". ترجمه عبدالحمید معرف‌زاده. اطلاع‌شناسی. سال اول، شماره ۲. ص. ۱۸۱-۱۹۲.
- خاکپور، علی (۱۳۸۳). "رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی". فصلنامه کتاب، دوره پانزدهم، ۱. ص. ۸۸-۹۶.
- رخش، فریبا و موحدی، فریده (۱۳۸۷). "نیاز اطلاع‌یابی دانشجویان ترم اول و آخر دانشکده‌ی مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی. مجله مدیریت اطلاعات سلامت. دوره ی چهارم. شماره ی دوم. پاییز و زمستان ۸۷

- رضائی، زهرا (۱۳۷۵). "بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های حقوق و علوم سیاسی". پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی.
- صفری راد، فاطمه (۱۳۷۹). "بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز و نقش کتابخانه در تأمین این نیازها". پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- طلاچی، هما (۱۳۷۶). "استفاده دانشجویان، پرشکان عضو هیئت علمی و پژوهشگران از نمایه‌نامه‌ها و چکیده‌نامه‌ها در دانشگاه های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی". پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- عبدالله عموقین، جعفر (۱۳۸۰). "بررسی نیازهای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز به منابع اطلاعاتی و نقش کتابخانه‌های دانشگاه در تأمین آن نیازها". پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شیراز.
- قاسمی، مژگان (۱۳۸۲). "بررسی رفتار اطلاع‌یابی پزشکان مسجد سلیمان". فصلنامه کتاب، دوره چهاردهم، ص. ۱۳-۲۲.
- کشمیری، فهیمه (۱۳۸۶). "شناسایی نیازهای اطلاعاتی معلمان پژوهنده در استان اصفهان". پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- گونه‌فراهانی، مریم (۱۳۸۶). "نیازهای اطلاعاتی پژوهشگران مرکز تحقیقات، مطالعات، و سنجش برنامه‌ای صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران". فصلنامه کتاب، شماره ۶۹ (بهار ۱۳۸۶). ص. ۱۹۳-۲۰۴.
- مرادی مقدم، حسین (۱۳۸۲). "بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز در سال تحصیلی ۸۲-۸۱ به منظور تعیین اولویت‌های خدماتی کتابخانه‌های دانشگاه". پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشکده علوم انسانی. دانشگاه شهید چمران اهواز
- واعظی، رضا و نورافروزف، علی حسین (۱۳۸۷). "نیازسنجی اطلاعاتی دانشجویان دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبایی و نقش کتابخانه در تأمین آن نیازها". پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، تهران.
- یاری زنگنه، مرضیه (۱۳۸۴). "بررسی نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی دانشگاه خلیج فارس". اطلاع‌شناسی. سال سوم، شماره ۲، ص. ۱۳۷-۱۵۶.

Ada Su, S. and Chang, C. (2008). "Information needs and information seeking behavior of gifted sixth graders. International Association of School Librarianship. Selected Papers from the Annual Conference, Brantford: 12-2

Ali, Huma Aman (2006). Information-seeking patterns among Pakistani immigrants in the San Francisco Bay area. approved for the school of journalism and communications. 151 pages.

Ankem, Kalyani (2007). "Information-seeking behavior of women in their path to an innovative alternate treatment for symptomatic uterine fibroids". *Journal of the Medical Library Association*, 95 (2), 164-177.

Atanasiu, P. (1972). "Studies of information Science" in: Problems of information science. Moscow: FID, 478.

- Chang, Shan-Ju Lin. (2007). Information Needs and Information Seeking Behaviors of Elementary and Middle School Social Studies Cultural Heritage Teachers in Taiwan. International Association of School Librarianship. *Selected Papers from the Annual Conference, 2007*.
- Francis, H. (2005). "The Information seeking behavior of social science faculty, The University of the West Indies. St. Augustine Campus". *The Journal of Academic Librarianship*. 31(1), 67-72.
- Grefsheim, S. F. and Rankin, J. A. (2007). "Information needs and information seeking in a biomedical research setting: a study of scientists and science administrators". *Journal of the Medical Library Association*, 95, 4: 426-438
- Mehta, Ush, and Virginia E. young.(1995)."Use of Electronic Informatio Resource:A survey of science and Engineering Faculty". *Science and Techology Libraries* 15(3), 43-54.
- Shoham, snuith (1998): Scholarly Communication: "A study of Israeli Academic Researchers. *Journal of Librianship and Information Science*". 30(2), 113-121.

Archive of SID